

„každý národ má svoju mytológiu... osobitné predstavy o bohoch, ich pôvode, hierarchikom usporiadaní atď.“ (s.24-25). Autor oprávnene poznamenáva, že panteón slovanských bohov treba vnímať v jeho vývojových metamorfózach. V týchto kontextoch sa snaží filozoficky zachytiť aj zložitý proces transformácie pôvodného staroslovanského polyteizmu na predkresťanský variant monoteizmu.

Štvrtá a piata kapitola (*Slovanská kozmogónia alebo slovanské báje o vzniku sveta a Slovanská „antropológia“ alebo slovanské báje o človeku*) organicky dotvárajú predstavu o tom, akú podobu mohla mať mytologická reflexia sveta u Slovanov, s prihliadnutím na skutočnosť, že viaceré závery majú nevyhnutne hypotetický charakter. Autor si všima špecifické prvky slovanského mýtu a cez skúmanie rovin prírodnej a spoločenskej determinácie sa pokúša preniknúť k hlbšiemu poznaniu jeho skrytého zmyslu. Stopy intelektuálneho úsilia a duchovných aktivít starých Slovanov nachádza v obrazotvornosti slovanských bájí o vzniku sveta, v mytologických projekciách boja človeka s prírodou atď.

Zvláštnu pozornosť autor venuje procesu christianizácie v prostredí slovanského pohanstva. Prechod Slovanov od pohanstva ku kresťanstvu považuje za fázu, ktorá završuje ich mytologické obdobie. Mytologické obdobie Slovanov pritom charakterizuje nielen ako „prípravnú fázu“ na prijatie kresťanstva, ale tiež ako „nezanedbateľnú platformu rozvoja ich ďalších kultúrnych aktivít“. Slovanská mytológia svedčí podľa neho o tom, že „už naši dávní predkovia boli schopní vytvárať relatívne svojbytnú a originálnu duchovnú kultúru, ktorá je právom považovaná za dôstojnú súčasť európskeho kultúrneho dedičstva“ (s.46).

Hoci ide o regionálny edičný čin – či snád' práve preto – považujeme prácu R. Dupkalu *Slovanská mytológia* za veľmi podnetnú aj pre širšiu filozofickú verejnosť. Odporúčame ju do pozornosti najmä učiteľom dejín filozofie.

Viera Bilasová

PhDr. Viera Bilasová, CSc.
Katedra filozofie FF UPJŠ
ul. 17. novembra 1
080 78 Prešov
SR

O KONCEPCIÁCH SPRAVODLIVOSTI

JARMILA CHOVANCOVÁ: Liberalistické koncepcie spravodlivosti 20. storočia. Studia Iuridica Bratislvensia Nr. 5. Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, Bratislava 1994, 51 s.

Rozsahom veľká publikácia Jarmily Chovancovej analyzuje liberalistické koncepcie spravodlivosti, ktoré predstavujú paradigmu dnešného sociálnopolitického myslenia:

Rawlsovu inštitucionálnu koncepciu spravodlivosti, teóriu oprávnenia R. Nozicka a negatívny test F. A. Hayeka. Podľa J. Chovancovej ich spoločným menovateľom je snaha vytvoriť optimálne fungujúcu spoločnosť.

V úvodnej kapitole sa autorka zaoberá nad problematikou liberalistických koncepcií spravodlivosti, nad jej chápaním od staroveku po liberalizmus 17. a 18. storočia. Je to stručný vstupný exkurz, cieľom ktorého je pripomenúť pramene súčasných úvah o spravodlivosti, ktorými sú diela Platóna, Aristotela, v stredoveku Augustína Aurélia a Tomáša Akvinského. Z novovekej filozofie sa spomínajú názory Th. Hobbesa, J. Locka, I. Kanta. V 17. storočí sa autorka pristavuje aj pri J. Benthamovi.

Druhá kapitola prináša informáciu o súčasnom stave diskusií k problematike spravodlivosti. Celá kapitola je koncipovaná ako porovnanie rôznych prístupov k problematike spravodlivosti s cieľom priblížiť polemický charakter diskusií. J. Chovancová sa domnieva, že súčasné koncepcie spravodlivosti priveľkým dôrazom na svoju univerzálnu platnosť prinášajú so sebou nebezpečenstvo ignorovania osobitostí rôznych kultúr, historických období a ekonomických podmienok konkrétnej spoločnosti. Druhou krajnosťou je podľa autorky kladenie dôrazu na osobitosti spoločenského vývoja. Východisko vidí v kritickej analýze jestvujúcich koncepcií spravodlivosti.

Tretia kapitola je venovaná v súčasnosti najviac diskutovanej koncepcii spravodlivosti – koncepcii J. Rawlsa. Autorka ju hodnotí ako zdokonalenú verziu sociálno-zmluvných teórií J. Locka a J. J. Rousseaua. Jej jadrom sú dva princípy: princíp rovnosti pri uplatňovaní základných práv a povinností a princíp nerovnosti zahŕňajúci sociálnu a ekonomickú nerovnosť. Podľa Rawlsa sa týmito princípmi má riadiť pridelovanie práv a povinností a regulovanie rozdeľovania sociálnych a ekonomických výhod. Obidva princípy súvisia s tými aspektami sociálneho systému, ktorými sa zabezpečujú rovnaké občianske slobody a ktorými sa vymedzujú a stanovujú sociálne a ekonomické nerovnosti.

Rawlsovo chápanie inštitúcií tvorí v publikácii J. Chovancovej samostatnú kapitolu. Možno to súvisí so skutočnosťou, že Rawls napísal k problematike inštitúcií samostatnú esej *The Basic Structure of Subject (Základná štruktúra subjektu)*. V eseji, ktorú Rawls predniesol v Portlande v roku 1977 a neskôr doplnil o pripomienky viacerých filozofov, konštatuje, že zmluvná koncepcia spravodlivosti v sebe zahŕňa základnú štruktúru spoločnosti. Rawls ju chápe, samozrejme, liberalisticky, ako prvý subjekt spravodlivosti. Je presvedčený, že keď ľudia pochopia, čo im prináša liberalistická koncepcia spravodlivosti, budú k nej lojálni.

I keď spomínaná kapitola nesie názov *Rawlsovo chápanie inštitúcií*, môže v nej čitateľ (prekvapujúco) nájsť aj informáciu o koncepciách R. Nozicka, K. Nielsena a M. Walzera. Snáď bola autorka vedená snahou dať čitateľovi svojej monografie príležitosť porovnávať obsahy rôznych koncepcií spravodlivosti. Domnievame sa však, že v centre jej pozornosti je predovšetkým Rawlsova koncepcia spravodlivosti. Nasvedčuje tomu i ďalšia kapitola s názvom *Kritici Rawlsových princípov spravodlivosti*. Predmetom kritiky sú jeho princípy spravodlivosti i jeho chápanie inštitúcií. Za všetkých sú v tejto kapitole spomínané názory J. W. Harrisa, R. Nozicka, T. Nagela, J. Buchanana a H. P. P.

Lottera. V závere kapitoly vyjadruje J. Chovancová svoj názor na odlišnosť prístupov skúmania spravodlivosti v oblasti práva a v oblasti filozofie, keď konštatuje, že z hľadiska pozitivizmu je právny poriadok mierou spravodlivosti, čím sa problém spravodlivosti redukuje na spravodlivé použitie právneho poriadku. Filozofické teórie spravodlivosti, uvádza autorka, kladú dôraz na objektívne zdôvodnenie chápania spravodlivosti.

Poslednú kapitolu venovala J. Chovancová negatívnemu testu spravodlivosti F. A. Hayeka. Domnieva sa totiž, že princípy spravodlivosti v Hayekovej teórii sú výsledkom nového pohľadu na skúmanú problematiku slobodnej spoločnosti a slobody. Hayekovo stanovisko považuje autorka za perspektívne aj preto, lebo popri chápaní spravodlivosti ako nevyhnutného základu fungovania spoločnosti a obmedzenia všetkých zákonov sa zároveň stavia proti zneužívaniu samotného pojmu spravodlivosti, resp. sociálnej spravodlivosti.

Na záver svojej monografie si kladie autorka otázku, či možno hovoriť o všeobecnej spravodlivosti, t.j. či existuje univerzálna teória spravodlivosti. Popri „nie“ dospieva vo svojej odpovedi ku kompromisu, ktorou je teória minimálne spravodlivej spoločnosti, spočívajúca predovšetkým v ochrane života každého človeka v spoločnosti, v zabezpečení základných prostriedkov na zachovanie života človeka, ale i rovnaký prístup k príležitostiam, zabezpečujúcim ľudský rozvoj.

Mária Mičaninová

Doc. PhDr. Mária Mičaninová, CSc.
Katedra filozofie a ekonómie
Právnická fakulta UPJŠ
Kováčska 26
041 80 Košice
SR

O ĽUĎOCH A UNIVERZE

JOHN R. SEARLE: *Mysl, mozek a věda* (Mysel', mozog a veda). Praha, Mladá fronta 1994, 136 s.

Kniha *Mysel', mozog a veda* predstavuje súbor šiestich prednášok, ktorých nosnou témou je „vzťah ľudských bytostí a ostatného univerza“ alebo presnejšie problém, „ako zmieriť tradičnú mentalistickú predstavu, ktorú máme sami o sebe, so zdanlivo nezlučiteľným chápaním univerza ako čisto fyzikálneho systému, resp. ako množiny fyzikálnych systémov vo vzájomnej interakcii“ (s. 8).

Keďže tendencia „zmierenia“ zdanlivo nezmieriteľných filozofických koncepcií nie je v dejinách filozofie ničím novým (napr. snahy o riešenie sporu o univerzálie, riešenia